

Е. М. Луговська, Інститут професійно-технічної освіти НАПН України

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТЕХНІКІВ-МЕХАНІКІВ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Луговська Е. М.

Критерії оцінювання фахової компетентності техніків-механіків агропромислового виробництва

Визначено та обґрунтовано критерії, показники та рівні сформованості фахової компетентності техніків-механіків агропромислового виробництва. Проаналізовано та обґрунтовано структурні компоненти фахової компетентності техніків-механіків агропромислового виробництва.

Ключові слова: фахова компетентність, критерії, показники, компоненти фахової компетентності, технік-механік агропромислового виробництва.

Луговская Э. М.

Критерии оценивания профессиональной компетентности техников-механиков агропромышленного производства

Уточнено критерии, показатели и уровни сформированности профессиональной компетентности техников-механиков агропромышленного производства. Проанализированы и обоснованы структурные компоненты профессиональной компетентности техников-механиков агропромышленного производства.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, критерии, показатели, компоненты профессиональная деятельность, техник-механик агропромышленного производства.

В українському суспільстві останнім часом ведеться гостра дискусія щодо визначення вимог до технічних професій. З одного боку наголошується на необхідності постійного підвищення вимог до професійної діяльності фахівців, а з іншого – на тому, що технічні навчальні заклади повинні оптимізувати професійну підготовку майбутніх фахівців, адаптувавши її до сучасних умов праці.

Особливу увагу вітчизняної освіти привертає проблема якісної професійної підготовки фахівців аграрного профілю (сільського, лісового та

садово-паркового господарства, ветеринарної медицини та переробної промисловості), оскільки від їхнього рівня професіоналізму залежить економічне благополуччя України та конкурентоспроможність експортованої продукції аграрного виробництва на світовому ринку.

Сучасна аграрна освіта забезпечує підготовку кваліфікованих фахівців, але цього недостатньо, оскільки необхідно готувати не просто фахівця, а професіонала і суб'єкта фахової діяльності, здатного виконувати фахові функції на високому рівні, адаптуватися до швидких темпів науково-технічного прогресу та виробництва, уміти постійно поповнювати й використовувати фахові знання, уміння та навички, тобто бути фахово компетентним.

Важливою складовою технічних кадрів аграрної галузі є техніки-механіки і суттєвий інтерес в аграрній освіті представляє проблема їх фахової підготовки у вищих аграрних навчальних закладах, формування компонентів їх фахової компетентності, чіткого визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості фахової компетентності [5, с. 172].

Проблемні питання формування професійної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі досліджували науковці І. Боголюбова, Л. Вікторова, А. Гордієнко, З. Гришук, Т. Гура, О. Дьомін, Д. Костюк, В. Лозовецька, П. Лузан, Ю. Нагірний, А. Посторонко, В. Свистун, Л. Шовкун та ін.; безпосередньо техніків-механіків – І. Блозва, С. Літвінчук, В. Манько, В. Рябець, М. Хоменко, Л. Щербатюк, С. Щербатюк.

Проблеми визначення критеріїв оцінювання професійної компетентності майбутніх фахівців з механізації сільського господарства досліджували І. Бендера, І. Буцик, І. Блозва, В. Манько, В. Рябець, М. Хоменко та ін. Однак питання визначення критеріїв оцінювання фахової компетентності техніків-механіків агропромислового виробництва практично мало досліджене в сучасній педагогічній літературі.

Мета статті: визначення критеріїв, показників, компонентів та рівнів сформованості фахової компетентності техніків-механіків агропромислового виробництва.

У психолого-педагогічній літературі поняття фахова компетентність мало досліджене. Аналіз праць сучасних науковців показав, що термін «фахова компетентність» в переважній більшості розглядається як складова професійної компетентності (Л. Щербатюк), складова системи групової дієвої компетентності (А. Чемерис), складова управлінської компетентності (В. Свистун).

Фахово-компетентним техніком-механіком агропромислового виробництва ми вважаємо такого фахівця, який здатний творчо вирішувати виробничі проблеми; кваліфіковано виконує усі види фахової діяльності; уміє знаходити й реалізовувати ефективні шляхи вирішення виробничих завдань, має здібності до саморозвитку і самоосвіти, володіє високим рівнем мотивації та прагне до підвищення рівня власної фахової компетентності.

В сучасній науково-педагогічній літературі структура фахової компетентності фахівців суттєво відрізняється в залежності від виду фахової діяльності, тому ми провели порівняльний аналіз структури фахової компетентності фахівців різних напрямів професійної підготовки сучасними науковцями (табл.1).

Поглиблений аналіз професійно-кваліфікаційних вимог до техника-механіка агропромислового господарства [7] та психолого-педагогічної літератури [1; 2; 3; 11] дає можливість виділити такі компоненти фахової компетентності техника-механіка агропромислового виробництва: когнітивний, діяльнісний, мотиваційний, рефлексивний (рис. 1).

Відповідно до запропонованих компонентів фахової компетентності техніків-механіків агропромислового виробництва виникає необхідність визначити критерії і показники сформованості кожного із вищевказаних компонентів з метою оцінювання стану сформованості їх фахової компетентності в цілому.

Критерії, які б дозволяли нам оцінити сформованість фахової компетентності майбутніх техніків-механіків агропромислового виробництва,

Аналіз поняття та структури фахової компетентності фахівців різних
напрямів професійної підготовки

Дослід-ники	Суб'єкт дослідження	Трактування терміну «фахова компетентність»	Компоненти фахової компетентності
В. Ягупов [11]	фахівці технічного профілю	здатність фахівця кваліфіковано здійснювати свою фахову діяльність згідно з посадовими компетенціями	- ціннісно-мотиваційний; - когнітивний; - праксеологічний; - професійно важливі якості; - суб'єктний.
Г. Єльнікова [3]	керівник ВНЗ III–IV рівнів акредитації	сукупність знань, умінь, здібностей і готовності особистості діяти в складній ситуації й вирішувати фахові завдання з високим рівнем невизначеності.	- мотиваційний; - планувальний; - організаційний; - контрольний; - рефлексивний.
Д. Костюк [5]	техніки-електрики сільського господарства	актуалізована здатність і готовність фахівця творчо реалізовувати цілі своєї фахової діяльності	- ціннісно-мотиваційний; - когнітивний; - операційно-діяльнісний; - професійно важливі якості; - суб'єктний.
Б. Шевель [9]	інженери-педагоги	важлива характеристика практичної та теоретичної підготовленості фахівця до здійснення фахової діяльності	- мотиваційний; - когнітивний; - операційно-практичний.
Л. Кідіна [4]	вихователь дошкільного навчального закладу	інтегральна професійно-особистісна характеристика фахівця, що включає в себе теоретичну і практичну готовність до виконання професійних функцій	- мотиваційний; - особистісно-професійний; - професійно-діяльнісний.
М. Михаськова [6]	вчитель музики	здатність до професійної діяльності на основі знань, набутих умінь, у відповідності з суспільними вимогами та ціннісними орієнтаціями	- ціннісно-орієнтаційний; - когнітивний; - практично-творчий

ми вибирали відповідно до компонентів, які входять в структуру фахової компетентності (рис. 1).

Когнітивний критерій дозволяє оцінити рівень сформованості фахових знань та їх системності, уміння майбутніх фахівців широко й різноманітно застосовувати теоретичні знання у своїй практичній діяльності.

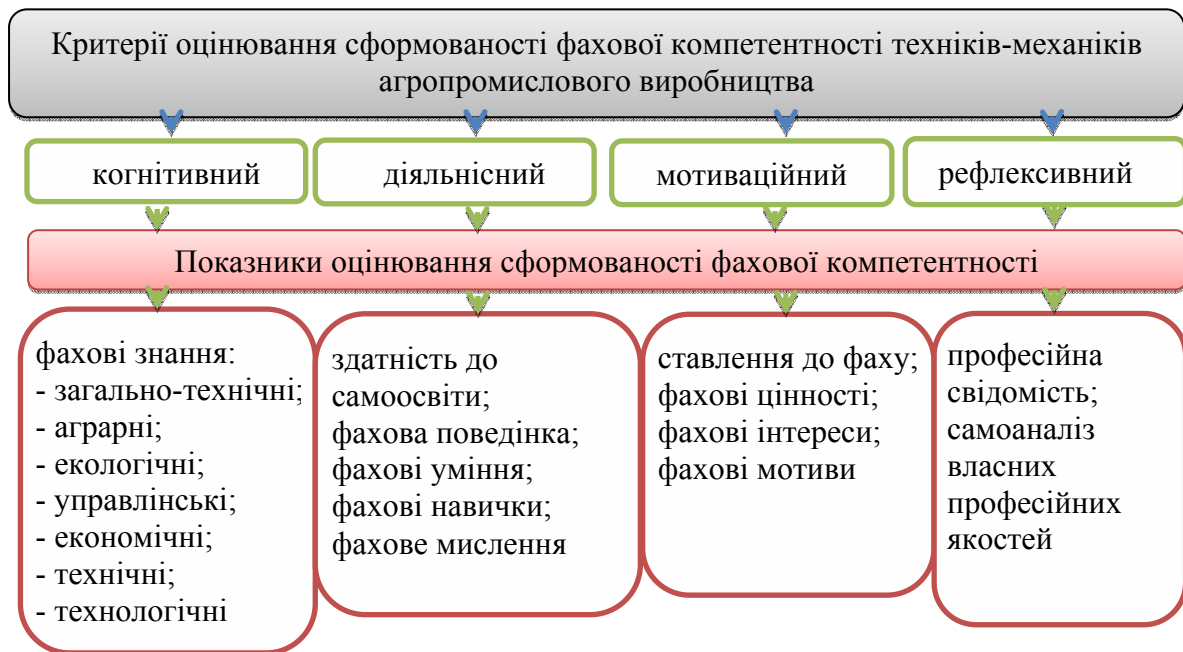

Рис. 1. Критерії та показники оцінювання сформованості фахової компетентності техніків-механіків агропромислового виробництва

За допомогою діяльнісного критерію нами визначається ступінь володіння фаховими вміннями та навичками, наявність професійного мислення та здатність до самоосвіти.

Мотиваційний критерій дозволяє визначити рівень сформованості фахових мотивів, фахових цінностей, позитивного ставлення до професії, фахових інтересів майбутніх фахівців, які сприяють самовдосконаленню, самовихованню, саморозвитку, стимулюють до успіху та до засвоєння ними фахових знань, умінь, навичок тощо.

З метою дослідження рівня самооцінювання власних професійних якостей та професійної поведінки використовується рефлексивний критерій.

Виділені нами критерії та показники служать вихідними даними для визначення рівнів сформованості вищезазначених компонентів фахової компетентності техніків-механіків агропромислового виробництва, які ми позначили як початковий (низький), нормативний (середній), активний (високий), креативний (дуже високий) (табл.2).

Таблиця 2

Критерії, показники та рівні оцінювання сформованості фахової компетентності техніків-механіків
агропромислового виробництва

Критерій: МОТИВАЦІЙНИЙ					
показники сформованості компоненту	рівні сформованості компоненту			методики діагностики	
	початковий (негативний)	нормативний (нейтральний)	активний (позитивний)		
ставлення до фаху	відсутність у майбутніх фахівців ціннісного ставлення до майбутньої роботи за фахом	позитивне і водночас інертне ставлення до обраного фаху	позитивне ставлення до фаху та до підвищення власного рівня фахової компетентності	анкетування спостереження, співбесіда	
фахові цінності	відсутність уявлень про фахові цінності та переваги обраного фаху	слабко виражене уявлення про фахові цінності	усвідомлення значущості фахової діяльності	анкетування, спостереження, співбесіда	
фахові інтереси	відсутність усвідомлення значущості фахової діяльності взагалі й особливостей здійснення її в сільському господарстві зокрема	формальний інтерес до змісту майбутньої фахової діяльності	глибокий, стійкий, осмислений інтерес до обраного фаху	спостереження, методика «карти інтересів», адаптована до предмету дослідження	
фахові мотиви	відсутність мотивів, переконань та бажання не тільки навчатись, а й працювати за фахом	фахові мотиви носять нестійкий характер	стійкі фахові мотиви, прагнення до успішної фахової діяльності та роботи в аграрній сфері	анкетування «мотиви навчальної діяльності» (за Б. Пашневим)	
Критерій: КОГНІТИВНИЙ					
показники	початковий (поняттєвий)	нормативний (репродуктивний)	активний (продуктивний)	креативний (творчий)	методики діагностики
фахові знання	фахові знання поверхневі й безсистемні, байдуже сприйняття нової інформації	недостатній рівень фахових знань; свідоме опановування теоретичного матеріалу та часткове розуміння сфери її застосування	достатній рівень фахових знань; прагнення опанувати нову інформацію, та впевненість в її необхідності для фахової діяльності	глибокі, міцні, всебічні та системні науково-теоретичні та науково-практичні фахові знання.	комплексний тест на перевірку рівня засвоєних фахових знань з фахових дисциплін

Критерій: ДІЯЛЬНІСНИЙ

показники	початковий (низький)	нормативний (репродуктивний)	активний (продуктивний)	креативний (творчий)	методики діагностики
здатність до самоосвіти	відсутня здатність до самоосвіти, що пояснюється не бажанням не тільки навчатись, а й працювати в майбутньому	здатність до самоосвіти можлива, якщо вона здійснюється під впливом сторонньої допомоги	помірно виражене прагнення до саморозвитку та самовдосконалення	цілеспрямована самоосвітня діяльність з метою підвищення власного рівня фахової компетентності	анкетування, спостереження
фахова поведінка	при виконанні фахових завдань майбутні фахівці виявляють невпевненість у своїх діях, що супроводжується байдужістю. Не вміють приймати рішення й уникають участі в них	майбутні фахівці здатні виконувати типові завдання; зволікають у прийнятті фахових рішень, тому часто заручаються підтримкою інших	майбутні фахівці готові до виконання будь-яких виробничих завдань, розуміють їх суть, вміють приймати, професійні рішення	майбутні фахівці здатні здійснювати фахову діяльність будь-якої складності та творчо виконувати виробничі завдання; приймати ефективні професійні рішення	спостереження, співбесіда
фахові уміння	слабо виражені фахові уміння. майбутні фахівці не спроможні провести діагностування та визначити технічний стан тракторів, машин та обладнання	при визначенні технічного стану машинно-тракторних агрегатів, машин та обладнання проявляють невпевненість у свої діях і потребують сторонньої допомоги	спроможні визначити технічний стан тракторів та агрегатів, вибирати найбільш доцільну техніку та технології при виконанні технологічних операцій	здатні самостійно працювати на технологічному обладнанні, виконувати його діагностику, ремонт та регулювання. проявляють творчий характер при виконанні фахових завдань	комплексний тест на перевірку рівня засвоених фахових умінь, спостереження за виконанням завдань професійного спрямування

фахові навички	не спроможні приймати самостійні рішення, важко адаптуються до нових умов праці; в критичних ситуаціях проявляють нерішучість	спроможні приймати самостійні рішення, однак вони не завжди бувають обґрунтовані; повільно адаптуються до нових умов праці не проявляють самостійність при виконанні завдань	легко адаптуються до нових виробничих умов, здатні аналізувати і прогнозувати події; спроможні рішучо і активно діяти у критичних ситуаціях, самостійно приймати обґрунтовані рішення	швидко адаптуються до нових умов, проявляючи працездатність, творчий підхід, самостійність у виборі техніки та технологій в залежності від виробничої ситуації	спостереження за виконанням завдань професійного спрямування
професійне мислення:	перебіг мисленневих процесів повільний, не спроможні використовувати засвоєнні знання, вміння, навички при вирішенні фахових завдань.	перебіг мисленневих процесів мінливий, що пояснюється невчасним виконанням завдань, але при цьому вдалим застосуванням засвоєних знань, вмінь, навичок.	швидкий перебіг мисленневих процесів та оригінальність результатів мислення, що проявляється у вміннях вільно застосовувати набуті знання за відсутності стандартного, вже відомого алгоритму діяльності.	гнучкий, швидкий перебіг мисленневих процесів. результати мислення креативні та оригінальні. здатні прогнозувати, передбачувати проблеми й знаходити шляхи їх вирішення.	психологічний тест Беннета на виявлення технічних здібностей фахівців.

Критерій: РЕФЛЕКСИВНИЙ

показники	початковий (низький)	нормативний (середній)	активний (високий)	креативний (дуже високий)	методики діагностики
професійна свідомість	не здатні відтворювати професійну діяльність у мисленні	відтворюють професійну діяльність у мисленні	відтворюють професійну діяльність у мисленні, визначають своє місце у професійному середовищі	ідеально відтворюють професійну діяльність у мисленні, визначають своє місце у професійному середовищі та прагнуть стати суб'єктом фахової діяльності	спостереження, співбесіда
самоаналіз професійно важливих якостей	Професійно важливі якості знаходяться на початковій стадії формування	частково розвинені професійно важливі якості	добре розвинені професійно важливі якості	добре розвинені професійно важливі якості, прагнення до самовдосконалення професійних та особистісних якостей	анкетування

Фахова компетентність, як і її компоненти, є динамічним явищем. Тому одним із головних завдань фахової підготовки майбутнього техника-механіка агропромислового виробництва є перетворення особистості студента у фахово-компетентного фахівця, що потребує ефективних шляхів організації навчально-виховного процесу в аграрних коледжах. Розроблені нами критерії, рівні та показники оцінювання фахової компетентності техніків-механіків агропромислового виробництва у контексті компетентнісного підходу сприятимуть визначенню стану сформованості фахової компетентності техніків-механіків.

Література

1. Аверишин А.О. Становлення психолого-педагогічної компетентності студентів інженерно-педагогічного вищого навчального закладу / А. Аверишин, Т. Яковенко // Педагогічні науки. – 2011. – № 57. – С. 221 – 222.
2. Воєвода А.Л. Формування фахової компетентності майбутніх учителів математики засобами розвитку пізнавальної активності: дис. ... доктора. пед. наук : 13.00.04 / Аліна Леонідівна Воєвода. – Вінниця, 2009. – 241 с.
3. Єльнікова Г. Моделювання управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу / Г. В. Єльнікова, В.І.Маслов // Імідж сучасного педагога. – 2008. – № 4. – С. 3 – 8.
4. Кідіна Л.М. Формування фахових компетенцій майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу / Л.М. Кідіна // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2010. – № 1. – С. 69 – 75.
5. Костюк Д.А. Структура фахової компетентності майбутніх інженерів-енергетиків сільськогосподарського виробництва / Д.А Костюк // Нові технології навчання. – 2011. – Вип. 67, ч. 1. – С. 170 – 175.
6. Михаськова М.А. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Марина

Анатолівна Михаськова; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2004. – 398 с.

7. Освітньо-кваліфікаційна характеристика молодшого спеціаліста напряму підготовки «Механізація сільського господарства» кваліфікації «технік» (за професійним спрямуванням). – К.: Науково-методичний центр аграрної освіти: М-во освіти і науки України, 2007. – 162 с. – (Галузевий стандарт вищої освіти України).

8. Сучасний словник іншомовних слів / [уклад. О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк]. – К : Довіра, 2006. – 789 с.

9. Шевель Б.О. Формування фахових компетенцій майбутніх педагогів засобами інформаційно-комунікативних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти» / Борис Олександрович Шевель; Національний університет біоресурсів і природокористування України. – К., 2011. – 20 с.

10. Щербатюк Л.Б. Формування професіоналізму майбутніх інженерів-механіків у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Лариса Борисівна Щербатюк Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. – Одеса, 2007. – 200 с.

11. Ягупов В.В. Провідні методологічні характеристики основних видів компетентності майбутніх фахівців, що формуються в системі професійно-технічної освіти /В.В. Ягупов // Модернізація професійної освіти і навчання: зб. наук. пр. – К. : ІПТО НАПН України, 2012. – Вип. 2. – С. 45 – 59.

Lugovskaia E. M.

Evaluation criteria of the professional competence of technicians and mechanics of agricultural industry

The conceptual criteria, indicators and levels of professional competence technicians Mechanical agricultural production. Analyzed and proved structural components of professional competence technicians Mechanical agricultural production.

Keywords: professional competence, criteria, indicators, components of professional competence, professional activities and technical mechanics of Agricultur.

Відомості про автора

Луговська Еліна Михайлівна – аспірант лабораторії управління професійно-технічною освітою Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Основні наукові інтереси зосереджено навколо проблематики формування фахової компетентності техніків-механіків агропромислового виробництва.

Стаття надійшла до редакції 21.12.2012

Прийнято до друку 25.01.2013